

लक्ष्मीः

ॐ कमलरूपायै नमः कनिष्ठभ्यां षट् । एवं
हृदयादिषु । ॐ देव्यै नमो हृदयाय नमः
इत्यादि । तथा च निबन्धे ।

“देव्यै हृदयमाख्यातं पद्मिनी शिर ईरितम् ।
विष्णुपत्न्यै शिखा प्रोक्ता वरदायै तनुच्छदम् ।
अस्त्रं कमलरूपायै नमोऽन्ताः प्रणवादिताः ॥”
ततो ध्यानम् ।

“आचीना सरसीरुहे स्मितमुखी हस्ताम्बुजे-
विभक्ती

दानं पद्मयुगाभये च वपुषा सौदामिनी-
सन्निभा ।

सुक्ताहारविराजमानपृथुलोत्पुङ्गवस्तनोद्गायिणी
पायादः कमला कटाक्षविभवेरानन्दयन्ती
हरिम् ॥”

एवं ध्यात्वा मानसैः संपूज्य शङ्खस्यापनं
छत्वा पूर्वोक्तपीठशक्तिसहितपीठमन्त्रानां पूजां
विधाय पूर्वोक्तवाहनादिपञ्चपुष्पाञ्जलिदान-
पथ्यन्तं विधायावरणपूजामारभेत् । अग्रादि-
चतुष्कं दितुं च ॐ देव्यै नमो हृदयाय नमः ।
ॐ पद्मिनी नमः शिरसे स्वाहा । ॐ विष्णु-
पत्न्यै नमः शिखायै वषट् । ॐ वरदायै नमः
कवचाय हुम् । ॐ कमलरूपायै नमोऽन्ताय
फट् । ततः पूर्वोदितेषु पूर्वोक्त वलाक्यादि
पूजयेत् । तद्विहरिकादीन् वचादीन् पूजयेत् ।
ततो धूपादिविसर्जनानां कर्म समापयेत् ।
अस्य पुरश्चरणं दशलक्षजपः । तथा च ।
“दशलक्षं जपेन्नरं मन्त्रविद्विजितेन्द्रियः ।
दशशं जुहुयाम्बुनीमधुराक्तेः सरोवरैः ॥”
अथ लक्ष्मीस्तोत्रम् ।

ईश्वर उवाच ।

“त्रैलोक्यपूजिते देवि । कमले विष्णुवत्समे ।
यथा त्वं सुस्थिरा कण्ठे तथा भव मयि स्थिरा ॥
ईश्वरी कमला लक्ष्मीश्चला भूतिहरिप्रिया ।
पद्मा पद्मालया सम्यत्सुदृष्टिः श्रीः पद्मधारिणी ॥
द्वादशैतानि नामानि लक्ष्मीं संपूज्य यः पठेत् ।
स्थिरा लक्ष्मीर्भवेत् तस्य पुत्रदारादिभिः सह ॥”
इति तत्त्वसारः ॥

विष्णुपुराणोक्तलक्ष्मीस्तोत्रं तत्रैव १ अंशे
६ अध्याये द्रष्टव्यम् ॥ * ॥ अथ लक्ष्मीपूजा-
निरूपणम् । यथा, स्कन्दपुराणे ।

“पौषे चैत्रे तथा भाद्रे पूजयेद्युः स्थियः श्रियम् ।
सिंहे धनुषि मौने च स्थिते सप्ततुरङ्गमे ।
प्रत्यहं पूजयेत्तुलसीं शुक्लपत्रे गुरोर्दिने ।
नापराह्णे न रात्रौ च नासिते न च हस्त्राणि ॥
द्वादशैतानि तथाऽपि कमलां नैव पूजयेत् ॥
न पूजयेत् शनौ भौमे न बुधे नैव भार्गवे ।
पूजयेत् गुरोर्वारे चाप्राप्ते रविर्षोमयोः ॥
गुरुवारे हि पूर्णा च यत्नेन यदि लभ्यते ।
तत्र पूज्या तु कमला धनपुत्रविवर्द्धिनी ॥
न कुर्व्यात् प्रथमे मासि नैव कुर्व्याद्विसर्जनम् ।
न चण्डां वादयेत्तत्र नैव क्षिण्येत् प्रदापयेत् ॥

१८७

लक्ष्मीः

पौषे च दशमी शुक्ला चैत्रके पञ्चमी तथा ।
नभस्त्रे पूर्वमा भूया गुरुवारे विशेषतः ॥
आर्द्रकं धान्यसम्पूर्णं नानाभरणभूषितम् ।
सुगन्धिपुष्पपुष्पैश्च शुक्लपत्रे प्रपूजयेत् ॥
पौषे तु पिष्टकं दद्यात् परमाज्ञश्च चैत्रके ।
पिष्टकं परमाज्ञश्च नभस्त्रे तु विशेषतः ॥
गुरुवारसमायुक्ता नभस्त्रे पूर्वमा शुभा ।
कमलां पूजयेत्तत्र पुनर्जन्म न विद्यते ॥
एकेन कमलेनैव कमलां पूजयेद् यदि ।
इह लोके सुखं प्राप्य परत्र केशवं ज्ञेयम् ॥
प्राङ्मुखी पूजयेत्तुलसीं पश्चिमाननसंस्थिताम् ।
गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यादुपचारकैः ॥
गन्धहारेतिमन्त्रेण गन्धनावाहयेदसौ ।
श्रिये जात इति दाभ्यां पुष्पैरावाहयेत्ततः ॥”
ततो ध्यानम् ।

“हरिण्यवर्णा हरिणी सुवर्णरजतसज्जम् ।
चक्रां हरिण्यर्थी लक्ष्मीं जातवेदसमावहाम् ॥
गौरवर्णान् द्विभुजां सितपद्मोपरिस्थिताम् ।
विष्णोर्वचःस्थलस्याश्च जगच्छोभाप्रकाशिनीम् ॥
ध्यायेदाद्यां सदा देवीं पूजाकाले विशेषतः ।
ततः पूजादिकं कुर्यात् श्रीं लक्ष्मीं नम इत्युक्ताम् ॥
लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्धतिः चमा ।
तुष्टिः पुष्टिस्था कान्तिर्मेधा विद्या रभा श्रुतिः ॥
हरिप्रिया तथा विष्णोः प्रिया नारायणस्य च ।
एताभिः सप्तदशभिर्लक्ष्मीबीजादिनार्चयेत् ॥
लक्ष्मीनारायणाभ्याश्च नमोऽन्तेन प्रपूजयेत् ।
धिषण्यश्च कुबेरश्च पूजयेत्तदनन्तरम् ॥”
लक्ष्मीचरित्रे ।

“न लक्ष्मपत्ने रिक्तायां दशमीदादशौष्य च ।
अवणादिचतुर्दशैः लक्ष्मीपूजां न कारयेत् ॥”
इति कालचन्द्रिका ॥
दीपान्तितामावस्थायां लक्ष्मीपूजाविधयेया,—
“तुलारारविगते भानौ अमावास्यां नाराधिपः ।
आत्मा देवान् पितॄन्भक्त्या संपूज्याथ प्रणम्य च ॥
छत्वा तु पार्वत्यश्राद्धं दधिचौरगुडादिभिः ।
ततोऽपराह्णसमये घोषयेन्नगरे वृषः ।
लक्ष्मीः संपूज्यतां लोका उल्लासिष्यामिबेष्ट-
ताम् ॥

अमावास्या यदा रात्रौ दिवाभागे चतुर्दशी ।
पूजनीया तदा लक्ष्मीर्विज्ञेया सुखराजिका ॥
अमावास्यां यदा देवाः कार्तिके मासि केश-
वात् ।

अभयं प्राप्य सुप्ताश्च चौरोदाग्वसानुषु ॥
लक्ष्मीर्देवभयाभक्ता सुखं सुप्तामुजोदरे ।
चतुर्गुणसहस्रान्तं ब्रह्मा खपितं पङ्कजे ॥
अतोऽत्र विधिवत् कार्या मनुजैः सुखसुप्तिका ।
दिवा तत्र न भोक्तव्यन्ते वालातुराज्जनात् ॥
प्रदोषसमये लक्ष्मीं पूजयित्वा यथाक्रमम् ।
दीपद्विचास्त्या कार्या भक्त्या देवगृहेऽपि ॥
चतुर्विधश्रद्धां नदीपर्वतसानुषु ।
वृक्षमृगेषु गोष्ठेषु चत्तरेषु गृहेषु च ॥
वस्त्रैः पुष्पैः शोभितयाः क्रयविक्र भूमयः ।

लक्ष्मीः

197

दीपमालापरिचितं प्रदोषे तदनन्तरम् ॥
ब्राह्मणान् भोजयित्वा दौ विभक्त्य च बुभुक्षि-
तान् ।

अलङ्कृतेन भोक्तव्यं नववस्त्रोपशोभिना ।
स्निग्धैर्मृगैर्विदग्धैश्च वान्धवैर्हस्तकैः सह ॥”
अथ लक्ष्मीपूजायां पुष्पादानकाले ।
“नमस्ते सर्वदेवानां वरदासि हरिप्रिये ! ।
या गतिस्तु प्रपन्नानां सा मे भूयात्त्वदर्शनात् ॥”
लक्ष्मीं नम इत्यनेन वारचयं पूजयेत् ।
“सुखरात्रां प्रदोषे तु कुबेरं पूजयन्ति ये ॥”
इति रुद्रधरधृतात् कुबेरमपि पूजयन्ति ।
“धनदाय नमस्तुभ्यं निधिपद्माधिपाय च ।
भवन्तु त्वत्प्रसादात् धनधान्यादिसम्पदः ॥”
इति पठित्वा कुबेराय नम इति त्रिः पूजयेत् ।
ततो देवगृहादिषु दीपान् दद्यात् । तत्र
मन्त्रः ।

“अश्विन्योती रविन्योतिस्तस्मिन्योतिस्तथैव च ।
उत्तमः सर्वन्योतीनां दीपोऽयं प्रतियुक्तताम् ॥”
ततो ब्राह्मणान् वस्त्रं भोजयित्वा स्वयं भुक्त्वा
सुखं सुप्ता प्रत्यूषे भविष्योक्तं कर्म कुर्यात् ।
तथा,—

“सुखरात्रेऽथःकाले प्रदीपोज्ज्वलितालये ।
वन्धून्वन्धनवन्धुंश्च वाचा कुशलयाचयेत् ॥
प्रदीपवन्दनं कार्यं लक्ष्मीमङ्गलहेतवे ।
गोरोचनाक्षतश्चैव दद्यादङ्गेषु सर्वतः ॥”
लक्ष्मीपूजामन्त्रः ।

“विश्वरूपस्य भार्यासि पद्मे पद्मालये शुभे ।
महालक्ष्मि नमस्तुभ्यं सुखरात्रिं कुरुष्व मे ॥
वर्षाकाले महाचोरे यन्मया दुष्कृतं क्षतम् ।
सुखरात्रिप्रभातेऽद्य तन्मे लक्ष्मीर्धपोहतु ॥
या रात्रिः सर्वभूतानां या च देवेष्ववस्थिता ।
संवत्सरप्रिया या च सा ममास्तु सुमङ्गला ॥
माता त्वं सर्वभूतानां देवानां हृदिसम्भवा ।
आख्याता भूतये देवि ! सुखरात्रि नमोऽस्तु
ते ॥”

लक्ष्मीं नम इति त्रिः पूजयेत् । इति तिथ्यादि-
तत्त्वम् ॥ * ॥ तस्या उपाख्यानं यथा—

नारद उवाच ।

“श्रीकृष्णस्यात्मनश्चैव निर्गुणस्य निराकृतेः ।
सावित्रीयमसंवादे श्रुतं सुनिर्मलं यशः ॥
तद्गुणोत्कीर्तनं सर्वं मङ्गलानां च मङ्गलम् ।
अधुना श्रोतुमिच्छामि लक्ष्मीउपाख्यानमेव च ॥
केनादौ पूजिता सापि किम्भूता केन वा पुरा ।
तद्गुणोत्कीर्तनं सर्वं वद वेदविदांवर ॥

श्रीनारायण उवाच ।

हृद्वेरादौ पुरा ब्रह्मं लक्ष्म्यं परमात्मनः ।
देवी वामांशसम्भूता बभूव रासमण्डले ॥
अतीवसुन्दरी रामा न्ययोधपरिमण्डला ।
यथा द्वादशवर्षाया शश्वत् सुस्थिरयौवना ॥
श्वेतचम्पकवर्णाभा सुखदृश्या मनोहरा ।
शरत्पार्वत्यैकोटोऽङ्गप्रभाप्रकाशितानना ॥
शरत्पद्माङ्गप्रधाना शोभाभाचनलोदना ।